Hoofdstuk 1. Tao
道

1.1 Waarom verdieping in Tao en Gnosis?

De Daodejing van de Chinese wijze Lao Zi is wereldwijd bekend. Het is het basisboek van het Taoïsme. Het is naast de Bijbel het meest vertaalde boek ter wereld. De Daodejing gaat over Tao en over de kracht die van Tao uitstraalt: de Teh.
Centraal daarin staat het feit dat de mens van nature egocentrisch is en nooit tevreden, maar vooral dat hij zijn verbinding met de bron van alle bestaan – Tao - is kwijtgeraakt.
Deze thema's vormen ook de basis van de school van het Rozenkruis.

Zowel Taoïsme als Rozenkruis zijn van mening dat een mens de verbinding met zijn oorsprong kan herstellen wanneer hij zich richt tot: 'De wijsheid van het midden'. Dit is mogelijk omdat er in zijn hart als het ware een vonk van Tao rust. Dit is zijn innerlijke Bron. Wanneer hij zich hiervoor openstelt, ontvangt hij de wijsheid welke uit deze Bron stroomt.

Dan heeft hij 'kennis' vanuit het diepst van zijn hart verkregen, dit heet: 'Gnosis'.
Met deze wijsheid als basis gaat hij zijn leven zodanig veranderen dat hij geleidelijk aan leert om niets te doen dat tegen Tao ingaat. In de Daodejing wordt dit genoemd: *wu wei*, bij het Rozenkruis heet het: *endura* of *zelfovergave*.

In deze module willen wij naar de overeenkomsten tussen Taoïsme en Rozenkruis kijken op een manier die beide in hun eigen waarde laat. Daartoe citeren we regelmatig uit zowel de taoïstische literatuur als uit die van de school van het Rozenkruis.

1.2 Wat is de Daodejing?

道 Tao (of *dao* in het Chinees) betekent: weg.
德 Teh (of *de* in het Chinees) betekent: de kracht van Tao.
經 Jing betekent: filosofisch boek.

In gewoon Nederlands: ‘Het boek van Tao en diens Kracht’.

Dit is echter geen intellectueel boek, maar een praktische richtingwijzer voor een mens die in harmonie met Tao wil leven.
Jan van Rijckenborgh (1896 - 1968) was een van de grondleggers van de school van het Rozenkruis. Hij schreef in een van zijn vele boeken het volgende over Tao:

> *Wij raden u aan: verspil niet langer tijd en energie met het zoeken naar boeken en geschriften van hen van wie u verwacht dat zij u de verlossing zouden kunnen geven. Tao kan niet gezegd en geschreven worden. Tao, de weg, het pad, kan alleen belééfd worden.*[1]

De Daodejing is op rijm geschreven. In 81 gedichten maakt Lao Zi duidelijk dat het voor een mens mogelijk is om zich met de kracht van Tao te verbinden. Hierdoor stelt hij zich open voor het mysterie, voor dat wat dat de Bron van al het leven is, maar waarvoor iedere naam is als een ontoereikend stamelen.
Lao Zi noemt deze bron: Tao.
Hij is zich ervan bewust dat dit per definitie een oneigenlijke naam is, want in vers 25 van de Daodejing zegt hij:

In de chaos ontstond een vorm,
nog voor hemel en aarde geboren waren
in stilte verzonken stond hij, alleen, onveranderlijk

Je mag hem zien als de moeder van de kosmos.
Nog weet ik niet zijn werkelijke naam
alleen een bijnaam, en die is: ‘Tao’.

Kristofer Schipper (uit het Chinees)[2]

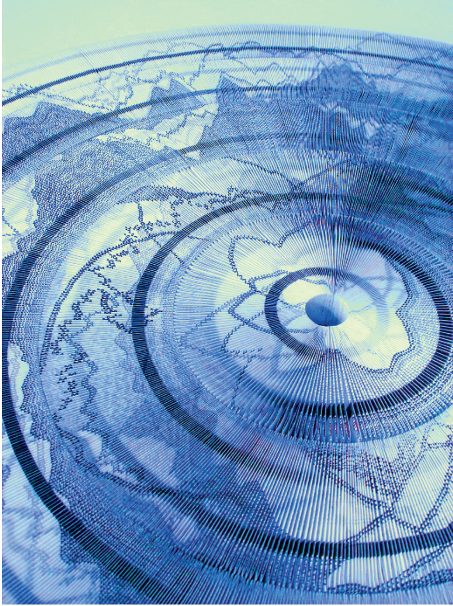
Er was iets vormloos en volmaakts
Voor hemel en aarde ontstonden.
Zo alleen, en o zo sereen.
Alleen staat Het en Het kent geen verandering,

Het is aldoordringend en eeuwig aanwezig.
Zie het als de moeder van de schepping.
Ik weet de naam niet, ik noem het Dao.

Paul Salim Kluwer (hertaling)[3]

1. J. van Rijckenborgh, *De Chinese Gnosis, Rozekruis Pers,* Haarlem 1987, p. 16.
2. Kristofer Schipper, *Laozi, het boek van de Tao*, uitg. Augustus, Amsterdam, 2010.
3. Paul Salim Kluwer, *Daodejing, Laozi,* Ankh-Hermes, Deventer, 1995.

1.3 De gnostieke kern

We zouden ons de diverse wijsheidsstromingen voor kunnen stellen als patronen op een cirkel. Ieder voor zich neemt daarop zijn eigen plaats in en geeft op een heel eigen manier uitdrukking aan zijn visie. Aan de buitenkant zien we dat de uitdrukkingen daarvan zeer van elkaar verschillen, maar zij zijn allemaal gegroepeerd rondom het midden; baseren zich op eenzelfde universele kern; de bron van al het bestaande.
Deze kern is 'leeg', is zonder vorm, maar 'rijk' aan *kracht*. Wij noemen deze *gnosis*, esoterisch zou een andere benaming kunnen zijn.

Gnostiek betreft dus niet uitsluitend de verborgen binnenkant van het christendom, maar ook die van andere religies.

De innerlijke bron doet een beroep op ons om de wereld niet alleen te zien vanuit de vorm, de materie, de buitenkant, maar deze te beleven zoals zij is: verbonden met het mysterie. In degene die aan deze roep gehoor geeft rijst vanuit het hart een diep verlangen op naar kennis van tijdloze waarde; naar 'gnosis'. Deze 'kennis van het hart' stijgt uit boven zintuiglijke of wetenschappelijke kennis welke van tijdelijke waarde is.
Gnosis is altijd bevrijdend omdat de kracht van het mysterie ons verbindt met Tao.

Het christendom duidt dit mysterie aan met de term: GOD. Dat God binnen het gnostieke christendom niet gezien wordt als een persoon blijkt uit de Nag Hammadi geschriften: een verzameling gnostieke teksten daterend uit de 1^{e} tot 4^{e} eeuw na Chr. In een traktaat met de naam: 'Eugnostus de gezegende' staat:

'Aan het begin van alles staat de Eerste Vader. Deze wordt ook wel de Onverwekte, of de Ongeschapen-Eerst-Zijnde genoemd, of : Oneindige Oergrond'.[4]

We zullen in deze module regelmatig citeren uit de literatuur van het Rozenkruis. Daarin wordt vaak over God gesproken; waarmee geen persoon met menselijke eigenschappen wordt bedoeld, maar GOD opgevat als: Geen Object van De initie.

4. W. Glaudemans en J. Slavenburg, *De Nag Hammadi-geschriften: Eugnostus de gezegende, Wijsheid van Jezus Christus*, Ankh-Hermes, Deventer,1996.

1.4 Sleutel van het hart

Toen de kosmos uit de oneindigheid tevoorschijn was gekomen, waren de mensen nog dicht bij god. Maar hij wilde dat zij zich tot zelfstandige wezens zouden ontwikkelen en liet hen daarom op aarde wonen.
De oneindigheid werd voor hen afgesloten.
Toen rees de vraag of de mensen deze sleutel niet zouden vinden en daardoor vóór zij daaraan toe waren, terug zouden keren naar de oneindigheid.
Waar moest de sleutel verstopt worden? Waar deze ook verborgen zou worden: in de oceaan, op een hoge berg of in de verste uithoek van het heelal, de mens was slim en zou de sleutel vast en zeker vinden.
Uiteindelijk werd de sleutel in het hart van de mens verstopt. Deze plek lag zo voor de hand dat het zeker was dat hij de sleutel daar niet snel zou vinden. Maar wanneer hij hem vond, dan was hij eraan toe om deze ook te gebruiken.[5]

1.5 Wat is Tao ?

Lao Zi zegt hierover in zijn eerste vers:

Kon Tao uitgezegd worden, dan zou het de eeuwige Tao niet zijn; Kon de naam genoemd worden, dan zou het de eeuwige naam niet zijn. *Henri Borel (uit het Chinees)*[6]	Tao waarover gesproken kan worden is niet de ware Tao. De naam die men eraan geeft is niet zijn ware naam. *Baker en Wilkes (hertaling)*[7]

Wie over Tao spreekt staat voor de paradox dat hierover niets gezegd kan worden, want Tao kan niet vergeleken worden met een van de dingen in ons universum. Deze zijn allen eens ontstaan, bestaan kortere of langere tijd en verdwijnen dan weer.
De school van het Rozenkruis noemt dit proces: opgaan, blinken en verzinken.

Tao is nooit ontstaan en zal nooit verdwijnen.
Tao is niet iets concreets, het is niet materieel.
Het is niet iets dat wij aan kunnen wijzen.
Toch is het in al het bestaande aanwezig en werkzaam.
Tao is een mysterie.
Toen ons universum nog niet tot leven gewekt was, was Tao er al. Wanneer ons universum niet meer zal bestaan, zal Tao er nog steeds zijn. Tao is alomtegenwoordig.

5. Bewerking van: 'De sleutel' uit: *'Sleutels tot het hart'*. Erich Kaniok, Asoka, 2005.
6. Henri Borel, *De Chinese filosofie, deel II, Lao Tse*, Van Kampen, Amsterdam, 1887.
7. Michael Baker en Huib Wilkes, *Lao Tse, Tao Te King,* Altamira, Haarlem, 1992.

Toch kunnen we er niet over zwijgen, want Tao ligt als kern in al het bestaande, het is daarom heel dichtbij. In een taoïstisch geschrift, de Nei Ye geheten, wordt hierover gezegd:

Tao is waarmee de vorm zich vult.
Hoe stil!
Niemand kan zijn geluid horen.
Hoe vlakbij!
Hij zit warempel in ons hart.[8]

Tao kunnen wij naderen door ons aangeboren egocentrisme los te laten. Dit doen we door ons te richten op de vonk van Tao in het hart, tot de Roos zoals de school van het Rozenkruis dit noemt. J. van Rijckenborgh zegt in zijn boek 'De Chinese Gnosis' over Tao:

Tao is overal en bij ieder – in het midden.
Dit is het grote wonder van Tao.
Deze grote, levende, goddelijke kracht spreekt en is en straalt in het hart van alles en allen.
Dit is de wonderlijke natuur van Tao, de eigenschap Gods.[9]

Over de eerste zinnen van de Daodejing is door de eeuwen heen zeer veel gezegd. Dit deed ook de Vlaamse sinoloog prof. Ulrich Libbrecht. Hij schreef over Tao het volgende:

Het Chinese woord voor Tao is: weg.
Opgepast: Tao is geen bestrate weg die daar weg ligt te wezen, ook als niemand erop loopt.
Tao is de weg die een vogel door de lucht tekent: vogel weg, weg weg!
Je weg rolt dus achter je als een loper op; daarom kan je niet terug.
Dat betekent voor taoïsten dat jij niets anders bent dan je eigen weg, je eigen Tao: samen met je weg verdwijn jezelf. Geen sprake van dat dit kleine ikje van je zijn eigen weg overleeft. Een taoïst keert bij de dood terug naar het mysterie waaruit hij geboren is.[10]

Chinees gezegde:
Geloven in Tao is gemakkelijk;
Tao volgen is moeilijk.

Het Chinese karakter voor Tao bestaat uit twee andere karakters:

首 het karakter voor het hoofd van een leider dat getooid is met pluimen

辶 het karakter voor: gaan, lopen, volgen.

Er bestaat een oudere versie van het karakter voor Tao.

Aan weerszijden staat het karakter voor 'lopen'. Onderaan staat het karakter voor 'tien'. Dit betekent dat in een mens die Tao volgt, het yin en het yang met elkaar in evenwicht zijn.

8. Dianne Sommers, *De Chinese fascinatie voor de geest, p. 54,* uitg. Libra, 2007.
9. J. van Rijckenborgh en Catharose de Petri, *De Chinese Gnosis*, Rozekruis Pers, Haarlem 1987.
10. Ulrich Libbrecht, *Een glimlach uit het Oosten*, p.36, uitg. Davidsfonds, Leuven, 2006.

1.6 Tao is in alles

Zhuang Zi was een Taoïstisch meester. Van zijn hand zijn veel verhalen bewaard. Daarin schetst hij de grote levensvragen soms in humoristische tweegesprekken.
Eén ervan gaat over waar Tao wel of niet te vinden is:

> *Meester Dong vroeg aan Zhuang Zi:*
> *'Laat mij eens zien waar Tao zoal gevonden kan worden?'*
> *Zhuang Zi antwoordde:*
> *'Er is geen plaats waar Tao niet gevonden kan worden'.*
> *Dong hield echter vol en zei:*
> *'Wijs me op zijn minst een plek aan waar Tao gevonden kan worden'.*
> *'Het is in de mier' zei Zhuang Zi.*
> *'Wat! Zo laag?' riep Dong uit.*
> *'Het is ook in alle grassen', zei Zhuang Zi.*
> *'Wat! Zo laag?'*
> *'Het is ook in pies en poep', zei Zhuang Zi.*
> *Hierop zweeg Dong geschokt.*
> *Zhuang Zi zei tegen hem: 'Geen van je vragen raakt de kern. Waarom moet er al lager en lager naar Tao gezocht worden, alsof het laagste ook het minste zou bevatten!*
> *Tao is in alle dingen even groot, in alle dingen compleet, in alle dingen universeel, in alle dingen ondeelbaar aanwezig. Deze drie aspecten kunnen onderscheiden worden, maar de Werkelijkheid is een'.*[11]

Meester Dong was er zo van overtuigd dat Tao ergens gevonden kon worden dat hij niet openstond voor het eerste antwoord dat Zhuang Zi hem gaf: '*Er is geen plaats waar Tao niet gevonden kan worden'.*
Tao is dus overal, zelfs in genoemde zaken. Maar Tao is niet aan deze plaatsen gebonden, want het is overal in gelijke mate en dus nergens speciaal.

11. Thomas Merton, *De weg van Zhuangzi, p. 121,* uitg. Aquila, Leuven 1991.

1.7 Wie was Lao Zi?

Lao Zi was een Chinese wijze waarvan men aanneemt dat hij leefde in de 6e eeuw voor onze jaartelling.
老 Lao betekent: oud
子 Zi betekent: kind, of wijze.
Zijn naam betekent dus: oud kind, of oude wijze.

Over zijn levensloop is tot op heden niets met zekerheid bekend, daarom is het niet zeker of hij wel echt heeft bestaan.

Over zijn komst op aarde bestaan echter verschillende mythen. Een heel bijzondere is die waarin verteld wordt dat er eens een oude vrouw was die tot de familie van de Reinen behoorde.
Ze was zwanger geworden door een druppel zoete dauw te drinken. In haar schoot droeg zij 'de Oude Heerser' , maar alleen overdag. Als het nacht was verliet deze haar lichaam om de Tao te gaan bestuderen. De 'Oude Heerser' was niet zomaar iemand en hij moest daarom voor zijn geboortemoment een dag afwachten waarop er geen leven verwekt zou worden en er ook niemand zou sterven. Dit was nog niet zo eenvoudig, eigenlijk was het onmogelijk. Toen hij meer dan tachtig jaar had gewacht met geboren worden, gingen de god van de dood en de god van het leven bij elkaar te rade, want de tijd naderde dat 'de Oude Heerser' op aarde móest komen. Beide goden besloten ervoor te zorgen dat er binnen niet al te lange tijd een dag zou komen waarop geen mens geboren zou worden en geen mens zou sterven.
Deze zeer bijzondere omstandigheden creëerden zij op de vijftiende dag van de tweede maanmaand. Na eenentachtig jaar kwam 'De Oude Heerser' tevoorschijn, echter niet op de gewone manier, maar uit de linker oksel van zijn moeder. Hij had al grijs haar en liep meteen weg. Zijn moeder keek hem na en noemde hem *'lao zi'*, dit betekent: *oud kind*. Voordat hij uit haar gezichtsveld verdwenen zou zijn, vroeg ze hem om zich om te draaien zodat zij hem eens rustig kon bekijken. Dit deed hij en toen zijn moeder hem zag met zijn wapperende grijze haren en baard, schrok zij hier zo van dat zij ter plekke stierf.[12]

In deze mythe wordt een bijna onmogelijk proces beschreven: uit een sfeer waarin geen polariteiten bestaan, komt een heel bijzonder mens op onze door tegenstellingen verscheurde aarde, als een liefdesimpuls van Tao, gereikt aan alle mensen die zoeken naar eenheid.

12. Vrij naar een vertelling van Kristofer Schipper in: Tao levende religie van China.

1.8 De Hoe van Poeh?

In 1982 verscheen een boekje over de Poeh-beer die op zoek gaat naar Tao. Enkele citaten uit het voorwoord, waarin de schrijver in gesprek is met Poeh:

'Zie je, Poeh,' zei ik, 'een heleboel mensen schijnen niet te weten wat Taoïsme is . . .'
'Ja?' zei Poeh, met zijn ogen knipperend.
'Dus daar dient dit hoofdstuk voor, om het allemaal een beetje uit te leggen.'
'O ja,' zei Poeh.
'Wat zit je daar te schrijven?' vroeg Poeh, terwijl hij op de schrijftafel klauterde.
'De Tao van Poeh,' antwoordde ik.
'De hóe van Poeh?' vroeg Poeh en hij maakte een vlek op een woord dat ik net had geschreven.
'De Tao van Poeh,' antwoordde ik, zijn poot wegpriemend met mijn potlood.
'Het lijkt meer op de 'au' van Poeh,' zei Poeh, terwijl hij over zijn poot wreef.
'Nou, dat is het dus niet,' zei ik nijdig.
'Waar gaat het over?' vroeg Poeh, terwijl hij zich naar voren boog en weer een woord besmoezelde.
'Het gaat over hoe je blij en kalm moet blijven onder alle omstandigheden!' schreeuwde ik.

'Heb jij het gelezen?' vroeg Poeh.[13]

1.9 Vier basiselementen

Tot slot van dit eerste hoofdstuk willen we aandacht besteden aan wat het Taoïsme en het Rozenkruis met elkaar gemeen hebben.
Laten we proberen om dit te verduidelijken door de vergelijking met een huis te maken.
Een huis is een plaats waar mensen beschut en veilig in kunnen verblijven. Er zijn zeer verschillende soorten huizen, maar het grondpatroon is altijd hetzelfde: een bodem met daarop muren welke afgedekt zijn met een dak.
Er zijn huizen met vier rechthoekige muren die ieder afzonderlijk gericht zijn op de vier windstreken. Daarmee zouden we het Rozenkruis als westerse religie kunnen vergelijken.
Er bestaan ook huizen met ronde muren, deze zijn ook gericht op de vier windstreken, alleen in één doorlopende muur. Hiermee zouden we het Taoïsme kunnen vergelijken.
De basis van beide huizen is de stevige bodem: het mysterie, God, Tao.

Wij zien grofweg vier basisovereenkomsten tussen het Taoïsme en de school van het Rozenkruis en wel hun beider visies op:

- Tijd en tijdloosheid.
- De wereld van de dualiteit.
- Doen het niet-doen.
- De weg terug tot in Tao.

In ieder van de volgende vier hoofdstukken wordt dieper ingegaan op een van deze overeenkomsten. Deze zullen worden toegelicht zowel vanuit de taoïstische literatuur als vanuit die van het Rozenkruis.

13. Benjamin Hoff, *Tao van Poeh, p. 11,* uitg. Sirius en Siderius, 1987.

1.10 Eenvoud

Hemelvast zwierf eens langs een rivier. Toevallig kwam hij daar de Mens Zonder Naam tegen en hij vroeg hem om raad over wat er met de wereld gedaan moest worden.
De Mens zonder Naam vond dit helemaal niet leuk en zei dat hij net op weg was om metgezel te worden van de Schepper. En als hij daar genoeg van kreeg wilde hij opstijgen om op de vleugels van de Vogel van Lichtstralen buiten de grenzen te gaan zwerven in het land van niemendal.
Hemelvast hield echter vol en stelde hem nogmaals dezelfde vraag.
De Mens zonder Naam antwoordde:
'Laat je hart zijn geluk vinden in eenvoud.
Bundel je levenskrachten in de stilte.
Volg de spontane beweging van de dingen.
Koester geen enkele persoonlijke voorkeur.
Dan zal de wereld geordend zijn.[14]

14. Kristofer Schipper, *Zhuangzi, de volledige geschriften, hfs. 7/III,* Uitg. Augustus, 2007.

De geciteerde verzen in hun geheel

Daodejing 25

Kon Tao uitgezegd worden,
dan zou het de eeuwige Tao niet zijn
Kon de naam genoemd worden,
dan zou het de eeuwige Naam niet zijn
als Niet-Zijn kan men het noemen
het begin van Hemel en Aarde;
als Zijn kan men het noemen
de Moeder van alle dingen.
Daarom, als men voortdurend Niet-Is
kan men zijn verborgen geheimenis zien
Als men voortdurend Is
kan men er enkel de begrensde Vorm van zien
Deze beiden, Zijn en Niet-zijn, komen uit hetzelfde
voort en hebben verschillende naam.
Beiden zijn zij geheimzinnig.
Het geheimzinnige ervan is dubbel geheimzinnig.
Dit alles is de Poort van het spirituele Mysterie.

Henri Borel (uit het Chinees)

Tao waarover gesproken kan worden
is niet de ware Tao.
De naam die men eraan geeft
is niet zijn ware naam.
Naamloos is de oorsprong van Hemel en Aarde;
noembaar de Moeder van de tienduizend dingen.
Vanuit het niet-zijn begrijpen wij het wezen;
vanuit het zijn de gedaante.

Deze twee, zijn en niet-zijn,
verschijnen uit één oorsprong.

Hoewel verschillend van naam,
wordt hun eenheid 'diepte' genoemd
Steeds dieper voeren zij terug
tot aan de poort van het verborgen mysterie.

Baker en Wilkes (hertaling)

Daodejing vers 1

In de chaos ontstond een vorm,
nog voor hemel en aarde geboren waren
In stilte verzonken stond hij, alleen, onveranderlijk

Je mag hem zien als de moeder van de kosmos
Nog weet ik niet zijn [werkelijke] naam
Alleen een bijnaam, en die is: 'Tao'.
Verder kan ik niet beter doen dan hem groot te
noemen
Groot, dat wil zeggen: de bron
De bron dat betekent: ver weg
Ver weg, dat houdt in dat het terugkeert
Waarlijk:
de Tao is groot, en zo zijn hemel en aarde.
De mens is ook groot.

De mens komt overeen met de aarde
de aarde met de hemel
de hemel met de Tao
de Tao met wat spontaan is zoals het is.

Kristofer Schipper (Chinees)

Er was iets vormloos en volmaakts
voor hemel en aarde ontstonden.
Zo alleen, en o zo sereen.
Alleen staat Het
en Het kent geen verandering,
Het is aldoordringend en eeuwig aanwezig.
Zie het als de moeder van de schepping.
Ik weet de naam niet,
ik noem het Dao.
Als ik het zou typeren zou ik zeggen: groots!
Groots betekent stromen,
stromen betekent verwijdering,
verwijdering betekent terugkeer.

Aldus:
Dao is groots, de hemel is groots, de aarde is groots,
en de edele mens is ook groots.
Dit zijn de vier grote krachten,
de edele mens is er één van.
De mens dient de aarde,
de aarde dient de hemel, de hemel dient Dao,
Dao dient zichzelf.

Paul Salim Kluwer (hertaling)